

Вътрешни източници на правната уредба на споровете в държавното обществено осигуряване

Ивайло Стайков

Internal Sources of the Legal Regulation of Disputes in the State Social Security: The present scientific article makes an overview of the internal sources of the current legal regulation of the social security disputes in the state social security, in particular the Constitution of Bulgaria, the Code on Social Security and certain other regulatory acts. On the basis of the theoretical analysis several proposals de lege ferenda are made in view of further ameliorations of the legislation.

Key words: legal sources, social security dispute, social security, proposals de lege ferenda

ВЪВЕДЕНИЕ

Осигурителноправният спор представлява външно проявено противоречие (несъпадане, различие) на правните убеждения (становища, твърдения) на насрещните страни на осигурителното правоотношение във връзка с правата и задълженията им по общественото (социално) и здравно осигуряване. [1] Поради многообразието на осигурителните правоотношения, при незаконосъобразното развитие, на които, може да се породи осигурителноправен спор, следва и многообразието на осигурителноправните спорове. Основното видово деление на осигурителноправните спорове е на такива в общественото (социалното) осигуряване и на такива в задължително здравно осигуряване. [2] Правно-догматичното изследване на всяко правно понятие по необходимост включва анализ на източниците на действащата правна уредба. [3]

Според правопорядъка, в който са създадени (в зависимост от произхода си) източниците на правната уредба на осигурителноправните спорове в държавното обществено осигуряване се делят на две основни групи: вътрешноправни (национални) източници и международноправни източници. [4]

В настоящата статия се анализират вътрешноправните източници на действащата правна уредба на споровете в основното задължително ДОО. [5]

ИЗЛОЖЕНИЕ

I. Вътрешноправната уредба на осигурителноправните спорове в ДОО не е систематизирана. Това обстоятелство до голяма степен се дължи на разнообразието на осигурителноправните спорове в предметно отношение. Като цяло правната уредба е на законово равнище, което отговаря на изискването на чл. 3, ал. 1 ЗНА основните обществени отношения, които се поддават на трайна уредба да бъдат регламентирани в нормативен акт с ранг на закон. За някои осигурителноправни спорове има разпоредби и в подзаконовни нормативни актове. Така правната уредба става многостепенна. Друг е въпросът, че много от тези подзаконовни разпоредби дословно повтарят в съдържателно отношение съответните законови разпоредби, без да има конкретизация и доразвитие на правното правило. Този нормотворчески подход е в разрез с изискването на чл. 44, ал. 1, изр. второ УПЗНА относно юридическата техника при изготвяне на съдържанието на актовете за прилагане на закон (подзаконовите нормативни актове). Съгласно това правило подзаконовият нормативен акт може да възпроизвежда разпоредби на закона по изключение. Подобни разпоредби с нищо не допринасят за правоприлагането, а напротив – могат да затруднят адресатите на правните норми и правоприлагащите органи. Такова подзаконово нормотворчество не е реверанс към създателя им.

II. На първо място като източник на споровете в ДОО следва да се посочи Конституцията на Република България от 1991 г. При непосредственото действие на нейните разпоредби (чл. 5, ал. 2 Конст.) тя има значение не само като върховен закон

(чл. 5, ал. 1 Конст.), но и с някои свои разпоредби е източник и на правната уредба относно общественото осигуряване. Тя поставя конституционните основи на българското осигурително право и задава началата за регулиране на общественото осигуряване в текущото законодателство. Конституционните разпоредби на абзац 5 от Преамбюла, чл. 51, ал. 1 и 2, чл. 52, ал. 1 и 2 образуват конституционния блок за развитието на осигурителното право и изразяват тенденцията към неговото конституционализиране. [6] Тези конституционни разпоредби имат отношение към материалноправната уредба на общественото и здравното осигуряване. Но освен тях в Конституцията се съдържат разпоредби с пряко отношение и към уредбата на осигурителноправните спорове, и в частност на тези в ДОО.

Такава е разпоредбата на чл. 56 Конст. съгласно, която всеки гражданин има право на защита, когато са нарушени или застрашени негови права или законни интереси. [7] От важно практическо значение е и второто изречение на тази разпоредба – в държавните учреждения гражданинът може да се явява и със защитник. Въпреки, че НОИ като осигурителен орган в ДОО не е държавно учреждение в точния юридически смисъл на това понятие, гражданите като осигурени лица могат да имат контакти с него и чрез своя защитник (адвокат). Същото се отнася и за НАП във връзка със събирането на задължителните осигурителни вноски. Това важи както за представителство по пълномощие в производството по издаване на индивидуални административни актове на осигурителния орган (особено в пенсионното производство) или пред органи на НАП в ревизионното производство, така и при административното оспорване на тези актове (вж. и чл. 18 АПК и чл. 10, ал. 2-5 ДОПК). По този начин много от възникналите осигурителноправни спорове могат да бъдат разрешени в кратко време след пораждаването им, без да се прибягва до съдебното им разрешаване.

Поради това, че осигурителноправните спорове в ДОО са административноправни спорове, значение има и разпоредбата на чл. 120 Конст. [8] Съдилищата осъществяват контрол за законност на актове и действията на административните органи. Гражданите и юридическите лица могат да обжалват всички административни актове, които ги засягат освен изрично посочените със закон. [9] Във връзка със съдебното оспорване на административните актове и разглеждането на осигурителноправните спорове в ДОО по съдебен ред, значение имат и други разпоредби на глава шеста от Конституцията относно регламентацията на съдебната власт – чл. 117, ал. 1, чл. 119, чл. 121, чл. 122 и чл. 125. [10]

III. Основният нормен комплекс, в който се съдържа правната уредба на осигурителноправните спорове в ДОО, е в глава осма на част първа на КСО – чл. 117-120, както и в някои други разпоредби на КСО (вж. чл. 110, чл. 114, чл. 116, ал. 10 и 11). Правната уредба на споровете относно установяването, изменението и/или прихващането на задължителни осигурителни вноски се съдържа в глава XV на дял втори и целия дял трети на ДОПК. Тази уредба е преобладаващо процесуалноправна. [11] По отношение на споровете във връзка с медицинската експертиза законовата правна уредба се съдържа в чл. 110-113 ЗЗдр. [12] По неуредените в специалните закони въпроси се прилагат общите правила на административното производство, установени в АПК (вж. чл. 117, ал. 5, чл. 118, ал. 2 и чл. 119 КСО; чл. 112, ал. 1, т. 4 ЗЗдр) и затова този закон е също източник на правната уредба на осигурителноправните спорове в ДОО.

IV. Вече се посочи, че правна уредба на тази материя се съдържа и в подзаконовите нормативни актове.

1. В чл. 5, ал. 4 НОБ се урежда обжалването на разпорежданията за отпускане, отказ, изменение, спиране, възобновяване, прекратяване и възстановяване на парично обезщетение за безработица, която препраща към правилата на глава осма от КСО. В чл. 7, ал. 3-6 НОБ е регламентирана процедурата за издаване на разпореждане за възстановяване на неоснователно изплатените обезщетения за безработи-

ца, както и разпореждане за прихващането им с вземания на лицата от ДОО. Тези разпореждания могат да се оспорват по административен и съдебен ред. Това са осигурителноправните спорове по чл. 117, ал. 1, т. 2, б. „д“ и „ж“ КСО.

2. В чл. 12, ал. 2, изр. второ и чл. 13 НПОС е уредено обжалването на пенсионните разпореждания за отпускане, изменение, осъвременяване, поправяне, спиране, възобновяване, прекратяване или възстановяване на пенсиите и добавките към тях, както и за възстановяване на неправилно изплатени суми за пенсии. Подзаконовата правна уредба преповтаря законовата правна уредба в чл. 117-119 КСО.

3. В НПБ е регламентирано производството по оспорване на експертните решения на ТЕЛК или НЕЛК за потвърждаване или за отхвърляне на професионалния характер на болестта (чл. 1 и цялата глава четвърта – чл. 12-13). [13] Съгласно чл. 12, ал. 1 от наредбата експертните решения на ТЕЛК или НЕЛК могат да се обжалват от заинтересуваните лица и органи по реда и в сроковете по чл. 112 ЗЗдр. Интересно е прякото преpraщане от разпоредба на подзаконов нормативен акт към разпоредба на законов нормативен акт, а не правна уредба по същество.

4. В чл. 12, ал. 4 НТЗ се урежда обжалването на разпореждането за признаване или за непризнаване на злополуката за трудова, като отново имаме преpraщане към законов нормативен акт – чл. 117 КСО.

5. Във връзка със споровете относно правото на парични обезщетения и парични помощи по краткосрочното ДОО, както и относно тяхното изчисляване и изплащане, е създадена правна уредба в раздел VI на НИИОП – чл. 31. Регламентирано е издаването и обжалването на разпореждане за отказ за изплащане на парично обезщетение или помощ, когато осигуреното лице няма право на такова осигурително обезщетение. Това е осигурителноправният спор по чл. 117, ал. 1, т. 2, б. „е“ КСО. Този спор не бива да се смесва с осигурителноправен спор по чл. 117, ал. 1, т. 1, предл. I КСО – неправилно определяне или изплащане на паричните обезщетения или помощи по глава IV на КСО, тъй като двата спора имат различен предмет, въпреки че са все спорове по краткосрочното ДОО. Аргумент за това се извлича и от логическото тълкуване на разпоредбата на чл. 31, ал. 4 НИИОП, както и от систематическото ѝ тълкуване с ал. 3 на същия член.

Прави впечатление нормотворческият подход в този нормативен акт, за разлика от другите разгледани в текста подзаконови нормативни актове. Материята на споровете е обособена систематически в самостоятелен раздел (макар и с един единствен член), който носи и заглавие „Спорове“. По този начин е изпълнено изискването на чл. 28, ал. 1 УПЗНА относно строежа на нормативните актове. Може да се препоръча, при изменение на наредбата в този раздел да се включи и спора при неправилно определяне или изплащане на паричните обезщетения или помощи по краткосрочното ДОО (а не както е сега в чл. 31, ал. 4 да има преpraщане към законовия нормативен акт – чл. 117 КСО), като по този начин се постигне пълнота в подзаконовата уредба на тази материя. Така ще бъде изпълнено изискването на чл. 44, ал. 1, изр. I УПЗНА. Друг е въпросът, доколко изобщо е необходима подзаконовата уредба на споровете по краткосрочното ДОО и дали при сега действащата законова уредба това е законосъобразно, предвид причините посочени по-долу в текста.

6. Във връзка с подзаконовата правна уредба на осигурителноправните спорове може да се постави и един принципен въпрос – доколко тя е законосъобразна?

Съгласно чл. 3, ал. 2 ЗНА за уреждане на другите отношения по тази материя (до която се отнася законът – ал. 1) законът може да предвиди да се издаде подзаконов акт. Изрично в чл. 12 ЗНА е посочено, че актът по прилагане на закон може да урежда само материята, за която е предвидено той да бъде издаден. В разпоредбата, която овластява да се издаде нормативен акт по прилагане на закон, се посочват видът на акта, органът, който трябва да го издаде, и дали овластяването се отнася до цялата материя, уредена от закона, или до отделни нейни части (чл. 42 УПЗНА). В заключителните разпоредби на акта по прилагане на закона не посочва разпоред-

бата на закона, въз основа на който е издаден (чл. 43 УПЗНА). След съотнасяне на подзаконовата правна уредба на осигурителноправните спорове към тези принципни правила на нормотворчеството и юридическата техника се стига до извода, че тази подзаконова уредба не е съобразена със закона.

В глава осма на част първа на КСО, уреждаща споровете в ДОО, няма разпоредба, която да предоставя законова делегация за издаване на подзаконов нормативен акт по прилагането ѝ. Четири от посочените подзаконови нормативни актове (наредби) – НОБ, НПОС, НТЗ и НИИОП, са издадени въз основа на законова делегация, но съответните разпоредби на КСО не предвиждат в тях да се регламентира оспорването на съответните актове на осигурителния орган, т.е. производството по разглеждане на осигурителноправните спорове относно въпросите, до които те се отнасят. Със законовата делегация се дава овластяване за подзаконова правна уредба само на материалноправни въпроси (изчисляване, отпускане и изплащане на парични обезщетения и помощи по краткосрочното ДОО – при временна неработоспособност, трудоустрояване, майчинство (чл. 41, ал. 5 и чл. 54к КСО) и безработица (чл. 54л КСО); установяването, разследването, регистрирането и отчитането на трудовете злополуки (чл. 57, ал. 3 КСО); отпускането и изплащането на пенсиите, компенсациите и добавките към тях (чл. 106 КСО). И това е така, защото по принцип процесуалният ред за разглеждане и решаване на правни спорове е материя, която се урежда на законово ниво и законодателят като правило не предвижда нейното доразвитие и конкретизация в подзаконов нормативен акт, с изключение на някои устройствени или технически въпроси.

Изключение в това отношение прави НПБ (чл. 1 и чл. 12-13) във връзка с оспорването на експертните решения на ТЕЛК или НЕЛК за потвърждаване или за отхвърляне на професионалната болест. Тази наредба е издадена въз основа на законовата делегация на чл. 63 КСО (вж. § 7 от ПЗР на наредбата), където е предвидено, че редът за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести се определя с акт на Министерския съвет. Самият КСО не съдържа първична правна уредба на оспорването на актовете на медицинската експертиза, свързани с установяването на професионалната болест като осигурен социален риск. Затова законодателят е предвидил подзаконова нормативна уредба на този въпрос. Следователно разпоредбите на глава IV на НПБ са в съответствие с пределите на законовото овластяване и с изискването на чл. 42 УПЗНА.

Но в случая има и друга страна на въпроса. До края на 2004 г. правната уредба на експертната на работоспособността (както тогава се наричаше), вкл. и оспорването на актовете на нейните органи, се съдържаеше в чл. 14-17 КСО. [14] От началото на 2005 г. тази материя е уредена в ЗЗдр – чл. 101-113. Оспорването на актовете на органите на медицинската експертиза има и подзаконова правна уредба в Правилника за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи, приет с ПМС № 83 от 2010 г. на основание на законовата делегация в чл. 109 ЗЗдр. Спорът относно потвърждаване или отхвърляне на професионалния характер на болестта е осигурителноправен спор във връзка с медицинската експертиза (чл. 101, ал. 1, in fine ЗЗдр). Поради това, че ЗЗдр е приет по-късно в сравнение с КСО, на практика се стига до дублиране на правната уредба на оспорването на експертните решения на ТЕЛК и НЕЛК за потвърждаване или за отхвърляне на професионалната болест. Подзаконовата правна уредба на този въпрос в НПБ по нищо не се различава от законовата правна уредба в ЗЗдр и подзаконовата уредба в посочения правилник. Нещо повече. Съгласно пряко преpraщачата правна норма на чл. 12, ал. 1 НПБ експертните решения на ТЕЛК или НЕЛК могат да се обжалват от заинтересуваните лица и органи по реда и в сроковете по чл. 112 ЗЗдр.

Като предложение de lege ferenda чрез промяна на чл. 63 КСО следва да отпадне законовата делегация относно подзаконова уредба на оспорването на експертни-

те решения на ТЕЛК и НЕЛК за професионалните болести и съответно се отмени глава IV от НПБ. В същата разпоредба на КСО следва да има препращане към съответните разпоредби от ЗЗдр, които уреждат оспорването на актовете на органите на медицинската експертиза. По този начин ще се постигне съгласуваност и стройност на правната уредба и ще се избегне ненужното ѝ дублиране в различни нормативни актове.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От направения доктринерен анализ на вътрешните източници на правната уредба на осигурителноправните спорове в ДОО се налагат два извода. Действащата правна уредба има някои несъвършенства, които търпят не само критиката на правната теория, но могат да създадат проблеми и в правоприлагането. Това налага намесата на законодателя, като чрез промяна на съответните разпоредби, се подобри правната уредба. Конкретните предложения de lege ferenda бяха направени в текста на съответните места.

БЕЛЕЖКИ:

[1] За понятието, правната характеристика и предмета на осигурителноправния спор вж. **Стайков, Ив.** Понятие за осигурителноправен спор. – В: Бобчеви четения: Правната наука в чест на юриста проф. Стефан Бобчев. Юбилейна научна конференция, организирана по повод 160 години от рождението на проф. Стефан Бобчев. С.: Издателски комплекс-УНСС, 2014, с. 262-269; **от него:** Предмет на осигурителноправния спор в държавното обществено осигуряване. Научен доклад, изнесен на научната конференция „100 години Върховен административен съд“, гр. София, 17 октомври 2013 г., СУ „Св. Кл. Охридски“. Научният доклад ще бъде отпечатан в сборник с доклади от научната конференция.

[2] Теоретичното изследване на осигурителноправните спорове не е достатъчно застъпено в българската осигурителноправна наука. Единствено в курса по осигурително право на проф. Кр. Средкова има съответен тематичен раздел. Вж. **Средкова, Кр.** Осигурително право. 4. изд. С.: Сиби, 2012, с. 541-558. На отделните видове осигурителноправни спорове в зависимост от предмета на научното изследване са посветени съответни тематични раздели. Вж. **Средкова, Кр.** Осигурителни правоотношения. Лекции по осигурително право. С.: Сиби, 2000, с. 94-107; **от нея:** Краткосрочно обществено осигуряване. Лекции по осигурително право. 2. изд. С.: Сиби, 1998, с. 50-56; Пенсионно осигуряване. Лекции по осигурително право. С.: Сиби, 1999, с. 117-122, както и направените от авторката критични прегледи на практиката на ВАС по задължителното обществено осигуряване през годините за периода 1999-2012 г. в сп. „Юридически свят“; **Мингов, Ем.** – В: **Мръчков, В., Ат. Василев, Ил. Шотлеков, Ем. Мингов.** Коментар на Кодекса за задължително обществено осигуряване. С.: ИК „Труд и право“, 2000, с. 350-360; **от него:** Обезщетения при временна неработоспособност. С.: Сиби, 2002, с. 168-198; **Мръчков, В.** Осигурително право. 5. изд. С.: Сиби, 2010, с. 357-360; **Койчева, Р.** Социално осигуряване на майчинството. С.: Авалон Пъблишинг, 2012, с. 192-195.

[3] В текста се използват следните съкращения: Конст. – Конституция на Република България; ЗЗдр – Закон за здравето; КСО – Кодекс за социално осигуряване; ДОПК – Данъчно-осигурителен процесуален кодекс; АПК – Административнопроцесуален кодекс; ЗНА – Закон за нормативните актове; УПЗНА – Указ № 883 за прилагане на Закона за нормативните актове; НОБ – Наредба за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица; НПОС – Наредба за пенсиите и осигурителния стаж; НПБ – Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести; НТЗ – Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки; НИИОП – Наредба за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държав-

ното обществено осигуряване; НОИ – Национален осигурителен институт; НАП – Национална агенция за приходите; ТЕЛК – териториална експертна лекарска комисия; НЕЛК – Национална експертна лекарска комисия; ВАС – Върховен административен съд; ДОО – държавно обществено осигуряване.

[4] За видовете източници на осигурителното право (т.е. за системата от източници на този правен отрасъл), което видово деление в частност е относимо и към източниците на правната уредба на осигурителноправните спорове в ДОО, вж. така **Йосифов, Н.** Осигурително право. С.: Албатрос, 1997, с. 44; **Мръчков, В.** Осигурително право. Цит. съч., с. 65; **Средкова, Кр.** Предмет, метод и източници на осигурителното право. Лекции по осигурително право. С.: Сиби, 2000, с. 63; **от нея:** Осигурително право. Цит. съч., с. 78.

[5] Международни стандарти в материята на осигурителноправните спорове не са установени, защото поначало международноправната уредба не установява такива стандарти относно правораздаването. Вж. така и **Средкова, Кр.** Осигурително право. Цит. съч., с. 541. Необходимо е обаче да се посочи, че все пак има международноправни норми, които уреждат в един или друг аспект разглеждането на осигурителноправните спорове. Те се съдържат в универсални и регионални международни актове, в актове на Европейския съюз и в двустранни международни договори. Тези норми не дават правна уредба по същество, а преди всичко задават принципните насоки при разглеждането на тези правни спорове. Международноправните източниците на правната уредба на осигурителноправните спорове в ДОО, авторът е анализирал в свое отделно научно изследване.

[6] Така **Мръчков, В.** Осигурително право. Цит. съч., с. 47.

[7] Позоваване на тази конституционна разпоредба има в немалко решения на ВАС по повод разглеждане на различни осигурителноправни спорове. Вж. напр. реш. № 1784 от 27.02.2004 г. на ВАС – I-во отд. по а. д. № 8067 от 2003 г.; реш. № 2161 от 02.03.2007 г. на ВАС по а. д. № 11374 от 2006 г.; реш. № 4829 от 16.05.2007 г. на ВАС по а. д. № 2636 от 2007 г.; реш. № 10290 от 26.10.2007 г. на ВАС по а. д. № 6609 от 2007 г. и др.

[8] Няма логическо противоречие при определянето на осигурителноправния спор като административноправен спор. Осигурителноправният спор е спор относно възникването, съществуването, изпълнението или прекратяването на осигурително-правоотношение. Той се свързва с незаконосъобразното развитие на осигурителното правоотношението. Правноотрасловата принадлежност на правоотношението придава и правноотрасловата характеристика и на спора. На свой ред съдържанието на материалното правоотношение, по повод на което се поражда правния спор, предопределят предмета и страните на спора. Споровете по осигурителните правоотношения в ДОО са винаги спорове за право. Това са правни спорове. При провеждане на ДОО няма неправни спорове (икономически, спорове на интереси) относно бъдещи осигурителни правоотношения (дали да бъдат учредени, какво да бъде тяхното съдържание). Вж. подробно **Стайков, Ив.** Цит. съч. в бел. 1. Националният осигурителен институт като административен орган осъществява своята компетентност като издава или отказва да издаде индивидуален административен акт. Правните последици на този индивидуален административен акт са по отношение на съдържанието на материалното осигурително правоотношение. Затова спорът относно законосъобразността на индивидуалния административен акт или отказът да се издаде такъв, е спор относно съдържанието на материалното осигурително правоотношение. От процесуалноправна гледна точка това придава административноправен характер на осигурителноправния спор и съответно предопределя реда за негово разглеждане и решаване. Административното производство е най-адекватната процесуална форма за разглеждане и решаване на възникнал осигурителноправен спор, така както съдебното гражданско производство е най-адекватната процесуална форма за разглеждане и решаване на трудовите правни спорове. За администра-

тивноправният спор, оспорването и неговия предмет в административния процес по АПК вж. **Къндева, Ем.** Административно правосъдие. С.: Сиела, 2006, с. 81-89, 192-193; **Еленков, Ал.** Процесуални действия на съда и страните по делото. (с. 88-93) и Право на съдебна защита и право на оспорване. (с. 130-132). В: – **Лазаров, К., Ем. Къндева, Ал. Еленков.** Коментар на Административнопроцесуалния кодекс. С.: Център за обучение на адвокати „Кр. Цончев“, 2007, пос. с.; **Хрусанов, Д., Д. Костов, Ем. Къндева, К. Лазаров.** Нови моменти в административния процес според АПК. Тематичен коментар. С.: Сиела, 2007, с. 96; **Милчева, З.** Предмет на оспорване в административния процес. – Съвр. право, 2007, бр. 6, с. 52-62.

В този ред на разсъждения следва да се посочи, че осигурителноправни по характер са и споровете по допълнителното задължително и доброволно пенсионно осигуряване, и по допълнителното доброволно осигуряване за безработица. Друг е въпросът, че при съдебно разглеждане и решаване на тези спорове, правоотношенията, които се създават и развиват са гражданскопроцесуални.

[9] Въпреки, че в Конст., КСО и в някои от анализираниите в текста подзаконовни нормативни актове се използва термина „обжалване“ по повод на административните актове, в настоящото изследване се употребява по-точният и легален по АПК термин „оспорване“ (освен в случаите на цитиране на разпоредби). В административноправната теория до приемането на АПК задълбочено е обосновано становището, че терминът „оспорване“ е по-точен от термина „обжалване“ по отношение на контрола върху административния акт, защото има по-широко съдържание и включва както възможността за подаване на жалба, така и на протест. Вж. така **Стайков, П.** Административно правосъдие. С., 1936, ново изд. С.: Изд. БАН, 1993, с. 18-19; **Дерменджиев, Ив., Д. Костов, Д. Хрусанов.** Административно право. С.: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2005, с. 115-116, 220; **Костов, Д., Д. Хрусанов.** Административен процес на Република България. С.: Сиби, 2001, с. 149-150; **Хрусанов, Д.** Оспорване на административни актове. С.: Сиби, 2002, с. 32.

[10] Анализ на посочените конституционни разпоредби вж. **Киров, В.** (относно чл. 56 – с. 159-161) и **Начева, Сн.** (относно разпоредбите в главата за съдебната власт – с. 303-319) - В: *Конституция на Република България. Коментар.* Авторски колектив с ръководител и научен редактор проф. д-р Ст. Стойчев. С.: Сиела, 1999.

[11] Материалноправната уредба на юридическото задължение за заплащане и внасяне на задължителни осигурителни вноски по ДОО се съдържа в чл. 5-8 КСО.

[12] Тезата, че по правната си същност споровете във връзка с медицинската експертиза са осигурителноправни спорове авторът е обосновал в отделно научно изследване. Вж. **Стайков, Ив.** За характера на споровете във връзка с медицинската експертиза. – В: електронното Юридическо списание на НБУ (Law Journal of NBU), бр. 4, 2013 г., с. 49-72. Разгледан е въпросът за двояката правна същност на актовете на органите на медицинската експертиза, както и оспорването им по административен и съдебен ред. Изследвана е натрупаната през годините богата съдебна практика на ВАС по тези въпроси.

[13] Глава четвърта на наредбата е именувана „Обжалване на професионални болести“. Заглавието е крайно неудачно, както от правно-логическа, така и от езиковедска гледна точка. Самата професионална болест не може да се обжалва. Подлежи на обжалване правният акт, с който се признава или не признава една болест за професионална.

[14] Съдебното оспорване на експертните решения на НЕЛК е сравнително ново за българското осигурително право. То беше въведено с чл. 16, ал. 1, т. 4 от Кодекса за задължителното обществено осигуряване (чието заглавие беше променено в Кодекс за социално осигуряване през 2003 г. – обн., ДВ, бр. 67 от 29 юли 2003 г.), приет в края на 1999 г. и в сила от 1 януари 2000 г. В разпоредбите на чл. 14-17 от този кодекс се съдържаха новата за онзи момент правна уредба на експертната на работоспособността – същност, органи, актове, които те издат и редът за оспор-

ването им, вкл. и по съдебен ред. Вж. анализ на отменените с § 35 от ПЗР на ЗЗдр от 1 януари 2005 г. чл. 14-17 КСО **Мръчков, В.** – В: **Мръчков, В., Ат. Василев, Ил. Шотлеков, Ем. Мингов.** *Коментар на Кодекса за задължително обществено осигуряване*. Цит. съч., с. 81-91; **от него:** *Осигурително право*. 2. изд. С.: Сиби, 2001, с. 263-269. **Мингов, Ем.** *Обезщетения при временна неработоспособност*. Цит. съч., с. 182-191.

За контакти:

доц. д-р Ивайло Иванов Стайков, програма „Право“, Нов български университет – София, тел. 0888/544-332, e-mail: istaikov@nbu.bg